
Melanie S. Morrison

THE POLITICS OF SIN

Practical Theological Issues in Lesbian Feminist Perspective

In *The Politics of Sin: Practical Theological Issues in Lesbian Feminist Perspective* zoek ik naar antwoorden op twee met elkaar samenhangende vragen:

- 1) Onder welke voorwaarden kunnen lesbische vrouwen in de Verenigde Staten zich zowel een lesbische, als een christelijke identiteit toe-eigenen?
- 2) Hoe dragen de ervaringen en de sociale locaties van lesbische vrouwen bij aan nieuwe betekenissen van zonde?

Er zijn verschillende aanleidingen die mij tot deze studie brachten. De eerste aanleiding wordt gevormd door pastorale gesprekken met lesbische vrouwen, lid van een gemeente waarin ik verscheidene jaren als predikante werkte, in Kalamazoo, Michigan, in de Verenigde Staten van Amerika. Deze vrouwen zochten naar een geloofsgemeenschap, maar waren wantrouwend ten aanzien van aansluiting bij alles wat christelijk was. De ervaring had hen geleerd kerkdiensten te associëren met preken die homoseksualiteit expliciet veroordeelden als zondig, of met de meer indirecte boodschap dat lesbische vrouwen en homofiele mannen slechts konden worden getolereerd zolang zij niet voor hun homoseksualiteit uitkwamen. Sommigen van hen hadden de boodschap waarmee ze opgegroeid waren geïnternaliseerd: het is onmogelijk om zowel fier lesbisch als gelovig christen te zijn. Anderen waren ervan overtuigd dat een zichzelf respecterende lesbische vrouw zich geen christin kan noemen.

De tweede aanleiding tot deze studie kwam op uit het lezen van feministische, womanistische en lesbisch-feministische literatuur. Er bestaat een overvloed aan feministische en womanistische theologische literatuur die handelt over de situatie van vrouwen *vis à vis* de christelijke traditie. Er is ook een overvloed aan literatuur geschreven door lesbische vrouwen over spiritualiteit. Het is echter slechts bij uitzondering dat men christelijke feministische en womanistische theologen vindt in de Verenigde Staten, die vanuit lesbisch perspectief spreken over onderwerpen die lesbische vrouwen in het bijzonder aangaan.

Ten slotte geldt als aanleiding dat er weinig research is gedaan, zowel kwantitatief als kwalitatief, die de ervaringen van lesbische vrouwen in

christelijke kerken in de Verenigde Staten documenteert. Er bestaan wel verscheidene empirische studies die gegevens verzamelden over de ervaringen van homofiele mannen in christelijke kerken. Deze schaarste aan onderzoek en literatuur bracht mij ertoe empirische gegevens te verzamelen betreffende de ervaringen van lesbische vrouwen met christelijke leer en praktijken. In de interviews sprong een bepaald thema er uit: de traditionele leer betreffende zonde en vergeving vervreemde vele van de informanten van de christelijke kerken. Volgens de ervaring van de informanten was zonde een concept, gebruikt om sommige mensen buiten te sluiten. De geïnterviewde vrouwen vertelden vele verhalen over hoe zij werden buitengesloten omdat zij als lesbische vrouwen behoorden tot een minderheid, die de dominante cultuur bestempelt als 'zondaren'.

De bezwaren tegen de traditionele leer van de zonde, die zo dikwijls naar voren kwamen in de interviews, brachten mij ertoe om feministische literatuur, die traditionele modellen van zonde en genade bekritiseert, te herlezen. Ik wilde nagaan of deze literatuur mij een begrippenkader opleverde om te analyseren wat ik hoorde in de interviews. Al doende vond ik een heteroseksuele partijdigheid in het gebruik van de term 'de ervaring van vrouwen'. Ook vond ik weinig dat correspondeerde met de ervaring van de door mij geïnterviewde lesbische vrouwen. Dat bracht mij ertoe om het opnieuw formuleren van zonde het tweede aandachtspunt van mijn onderzoek te maken.

Mijn onderzoek is in negen hoofdstukken verdeeld. In het eerste hoofdstuk breng ik onder woorden wat ik versta onder praktische theologie en onder een lesbisch-feministisch perspectief. Ik leg uit hoe ik de methodologieën, voorgesteld door M. Bons-Storm, D. Browning en I. Maso gebruik om een gesprek op gang te brengen tussen de door mij geïnterviewde vrouwen en de literatuur, om vast te stellen of het christelijk geloof levenggevend en bevrijdend kan zijn voor lesbische vrouwen.

In het tweede hoofdstuk vergroot ik het inzicht in de huidige sociale en religieuze context van lesbische vrouwen in de Verenigde Staten door de strijdpunten en de strategieën betreffende homoseksualiteit in enkele geloofsgemeenschappen te onderzoeken. Dit overzicht van het hedendaagse christelijke *discours* over homoseksualiteit in de Verenigde Staten bevat ook een beschrijving van de heersende attitudes binnen 'the New Religious Right'.

Op grond van dit overzicht trek ik de conclusie dat het dominante godsdienstige *discours* over homoseksualiteit in de Verenigde Staten stelt dat homo-erotische seksuele activiteit moreel, theologisch en sociaal onacceptabel is. Hoewel de veroordeling van homoseksualiteit op verschillende manieren onder woorden wordt gebracht, afhankelijk van de geloofsgemeenschap

waarin dat gebeurt, wordt in bijna alle gevallen de praktijk van seksualiteit tussen mensen van hetzelfde geslacht verbonden met 'zonde'. Een van de meest gehoorde argumenten daarbij is dat homoseksuele praktijk een zondige overschrijding van de op de bijbel gebaseerde, door God verordonneerd, natuurlijke scheppingsorde is. Een ander manier waarop dit argument wordt verwoord is dat homoseksualiteit een bezoedelde en inferieure vorm van seksuele expressie is, omdat zij slechts erotiek vorm kan geven en niet *agapè*-liefde.

In het derde hoofdstuk maak ik gebruik van het werk van verscheidene feministische, womanistische en lesbisch-feministische auteurs wanneer ik dit *discours* analyseer vanuit een lesbisch-feministisch perspectief en een alternatieve interpretatie voorstel van de reden waarom homoseksualiteit en lesbisch-zijn als zondig worden aangemerkt. Dit onderzoek levert een aantal conclusies op.

Eén: angst ligt aan de wortel van het genoemde beleid, de attitudes en de praktijken wat betreft homoseksualiteit en lesbisch zijn in de meeste Amerikaanse kerken, angst voor wat wordt gezien als een gevaarlijke afwijking van de heersende sociale norm en orde. Twee: de angsten van de dominante groep worden herhaaldelijk geprojecteerd op degenen die van de norm afwijken. Iets benoemen als zonde is een van de manieren waarop overheersing en sociale controle worden gehandhaafd. Wanneer sociaal kwetsbare groepen worden gebrandmerkt als seksueel afwijkend en kwaadaardig, dan worden hun marginalisatie en/of onderdrukking generationaliseerd en onderbouwd. Drie: lesbische vrouwen zijn het doelwit van seksistische en heteroseksistische projecties en karikaturen. De angst voor Eros, de angst voor vrouwen en de angst voor homo-erotiek komen samen in de angst voor lesbische vrouwen. Lesbische vrouwen schenden de normen van een seksistische en heteroseksistische orde, omdat zij zich niet aanpassen aan de culturele constructies van 'de natuur van vrouwen', zij tonen insubordinatie en zij hebben mannen niet nodig. Vier: een benoeming van heteroseksisme als zonde, vanuit lesbisch-feministisch perspectief, is nodig in Amerikaanse kerken.

Om de impact te begrijpen die het dominante christelijke *discours* heeft gehad op lesbische vrouwen van nu in de Verenigde Staten, interviewde ik 24 lesbische vrouwen die ik kende door mijn pastorale werk in Phoenix Community Church. Het zijn partieel-gestructureerde, kwalitatieve interviews. Deze informanten zijn uitgekozen omdat de meesten van hen waren opgevoed in kerken waar zij het *discours* aangaande lesbisch-zijn en zonde hadden gehoord en daarbij een ervaring hadden van een ander soort van ecclesia in Phoenix Community Church, waar zij een andere opvatting van lesbisch zijn en zonde hoorden. Het vierde hoofdstuk bevat een inleiding

in deze interviews. Ik beschrijf daar de methoden die ik gebruikte in het uitkiezen van de informanten, het vaststellen van de interview-vragen, het houden van de interviews en het analyseren ervan. Dit hoofdstuk bevat ook een korte geschiedenis van Phoenix Community Church en van mijn rol in deze gemeente.

Het vijfde hoofdstuk bevat de verhalen van de informanten, gegroepeerd onder vijf kopjes: uitspraken over homoseksualiteit, over de kerk waarvan de informante lid was voor zij lid werd van Phoenix Community Church, over de crisis en de ontwikkelingen te maken hebbend met haar 'coming out', over bronnen van spirituele voeding buiten de kerk en over de christelijke identiteit. Het is mijn bedoeling de vrouwen zelf te laten spreken. Daarom bevat hoofdstuk vijf samenvattingen van wat de vrouwen vertelden zonder mijn commentaar. De stemmen en verhalen van de vrouwen staan in het middelpunt.

Mijn analyse is te vinden in het zesde hoofdstuk. De antwoorden van de informanten bevestigen de conclusies van andere onderzoeken die aantonen dat lesbische vrouwen, meer dan heteroseksuele vrouwen of homofiele mannen, zich vervreemd voelen van de christelijke traditie. De verhalen van de informanten geven ook aan dat het mogelijk is voor lesbische vrouwen om, onder bepaalde omstandigheden, zich zowel een lesbische, als een christelijke identiteit toe te eigenen. Een bepalende voorwaarde is het participeren in nieuwe vormen van ecclesia. Geloofsgemeenschappen waar lesbisch-feministische theologieën worden gerespecteerd en toegepast geven lesbische vrouwen een context waarin zij kunnen deconstrueren en herconstrueren wat het betekent om christin te zijn en wat het betekent om een lesbische christin te zijn. In een ecclesia zoals Phoenix Community Church kunnen lesbische vrouwen haar pijn en woede uiten over het onrecht dat haar is aangedaan in de christelijke kerken. In deze ecclesia kunnen zij ook haar rechtmatige plaats binnen de christelijke traditie vieren.

Het de- en herconstrueren van christelijke leerstellige opvattingen over zonde bleek steeds weer terug te komen in de verhalen van de informanten. Haar verhalen leidden mij tot de conclusie dat een 'herbeelding' van zonde een van de voorwaarden is die noodzakelijk zijn voor lesbische vrouwen om zich zowel een lesbische, als een christelijke identiteit toe te eigenen. In hoofdstuk zeven en hoofdstuk acht stel ik daarom startpunten voor van een nieuwe praxis, in de vorm van een 'herbeelding' van zonde, vanuit een lesbisch-feministisch perspectief. Ik benader deze 'herbeelding' van zonde in twee onderdelen: het eerste behandelt de theologische opdracht om nieuwe modellen van zonde te construeren; het tweede gaat over bijbelse thema's en beelden.

In hoofdstuk zeven worden de vragen en inzichten van de informanten in conversatie gebracht met feministische en womanistische theologes. Op grond van die conversatie stel ik drie constructies voor, die de manieren beschrijven waarop tegen lesbische vrouwen is gezondigd door hen die het privilege van heteroseksistisch-zijn in stand houden, verdedigen en er ook voordeel van hebben:

- 1) zonde als dat wat toegekend wordt aan hen, die afwijken van de dominante sociale orde;
- 2) zonde als uiting van minachting en afkeer;
- 3) zonde als ontluistering van het *Imago Dei* in hen die zondaren worden genoemd. In het licht van de ervaringen van mijn informanten en van relevante lesbische literatuur noem ik ook drie verleidingen waaraan lesbische vrouwen bloot staan: zelfhaat, een leven 'in the closet' en preoccupatie met heelheid en veiligheid.

Het tweede onderdeel van de nieuwe praxis, voorgesteld in hoofdstuk acht, onderzoekt hoe Jezus' tafelgemeenschap kan dienen als een bijbels beeld voor lesbische vrouwen, wanneer deze gelezen wordt vanuit lesbisch-feministisch perspectief. De verhalen van de informanten inspireerden mij tot het onderzoek naar de betekenis van Jezus' tafelgemeenschap. Zij die zich een christelijke identiteit toe-eigenden, noemden steeds twee aspecten van het christelijk geloof die overtuigend en kracht gevend waren: 1) de boodschap dat Gods liefde geen einde heeft en radicaal omvattend is en 2) de manier waarop Jezus die liefde belichaamde door om te gaan met hen die uit de gemeenschap waren gestoten. Bevrijdend of verlossend aan de christelijke boodschap is, volgens deze lesbische informanten, niet een Christus die lesbische vrouwen redt van haarzelf of haar zonden vergeeft. Noch is Jezus' dood het brandpunt van zijn dienst. Bevrijdend en verlossend is de solidariteit die hij toonde met de uitgestotenen en het feit dat hij nooit van hen scheidde.

Hoofdstuk acht illustreert hoe de ervaringen en sociale locaties van lesbische vrouwen dimensies van Jezus' boodschap aangaande zonde aan het licht kunnen brengen, die verdwenen zijn in de dominante interpretaties van Jezus' tafelgemeenschap met zondaars. Gebruikmakend van een lesbisch-feministische hermeneutiek van de argwaan onderzoek ik verscheidene teksten uit de synoptische evangeliën die deze tafelgemeenschap met zondaren beschrijven. Ik laat zien hoe interpretaties van de betekenis van Jezus' tafelgemeenschap gediend hebben om de marginalisatie van lesbische vrouwen te versterken en ik toon aan dat een andere betekenis naar boven komt wanneer de teksten gelezen worden 'van onderop', door lesbische vrouwen die vandaag de dag als zondaressen worden aangemerkt. Ik eindig in dit hoofdstuk met het noemen van vijf beelden van Jezus die impliciet zijn

in een lesbisch-feministische interpretatie van de tafelgemeenschap die hij om zich heen verzamelde.

De beschrijving van deze nieuwe praxis doet de vraag opkomen hoe deze vertaald kan worden in de praktijk van de christelijke gemeente. Het antwoord op deze vraag verdient een nieuwe studie omdat de 'herbeelding' van zonde implicaties heeft voor elk aspect van het gemeentewerk dat pastoraal werk, geloofsopvoeding, bijbelstudie, viering van de sacramenten en andere delen van de eredienst, evangelisatie en zending omvat.

In hoofdstuk negen stel ik drie voorbeelden voor van manieren waarop de liturgische praktijk kan worden hervormd zodat deze appelleert aan de belangen en behoeften van lesbische vrouwen.